

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет
«Одеська юридична академія»

«СУЧАСНІ ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ:
ГЛОБАЛЬНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІРИ»
«MODERN POLITICAL PROCESSES: GLOBAL
AND NATIONAL DIMENSIONS»

МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

30 листопада 2023 р.

м. Одеса

УДК 323.2+327(043.2)

За загальною редакцією президента Національного університету «Одеська юридична академія», доктора юридичних наук, професора, академіка Національної академії правових наук України, академіка Національної академії педагогічних наук України **С.В. Ківалова**.

Сучасні політичні процеси: глобальний та національний виміри: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м.Одеса, 30 листопада 2023 р.) /за заг.ред. С.В. Ківалова. –Одеса , 2023. 238с.

Modern political processes: global and national dimensions: materials of the 3rd International scientific and practical internet conference (Odesa, November 30, 2023) / by general editor. S.V. Kivalov. - Odesa, 2023. 238p.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції.

УДК 323.2+327(043.2)

© Національний університет

«Одеська юридична академія», 2023

ЗМІСТ:

ПЕРЕДМОВА.....	3
I СЕКЦІЯ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПАРАДИГМИ І КОНЦЕПТИ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ: ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН	
Балан С. (Київ) Від інформаційного суспільства до інформаційної держави: закономірності та перспективи формування держави нового типу.....	9
Кормич А. (Одеса) Динаміка концепту держави в контексті цифрової трансформації: чинники та виклики.....	13
Ovcharenko S. (Switzerland, Geneva) Post-non-classical discourse of informational confrontation policy research.....	17
Яковлев Д. (Одеса) Рациональний вибір у сучасному політичному процесі: соціально-психологічні дихотомії	23
Білий В. (Одеса) Політичні дебати у сучасному політичному процесі.....	27
Яковлева Л. (Одеса) Соціальне проектування легітимності влади у сучасних політичних процесах.....	31
Железков А. (Одеса) Політико-правова регламентація узурпації влади.....	35
Чигідін В. (Одеса) Демократичне представництво у сучасному політичному процесі.....	38
Ярова Л., Кольцов В. (Одеса) Демократизація політичного процесу в Україні: від деолігархізації до консолідації суспільства.....	43
Яковлев Д., Іваськова Д. (Одеса) Свобода вибору як визначальна умова демократичного політичного процесу.....	47
Пелевін Є. (Одеса) Громадянське суспільство та публічна влада: рівні взаємодії.....	50
Гученко К. (Київ) Вплив політичних процесів на вчинення військовослужбовцями злочину дезертирства.....	55
Чоста К. (Краматорськ) Імідж державного службовця як предмет політичного аналізу.....	60

*Ліліана Ярова,
доктор політичних наук, професор,
завідуюча кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

*Віталій Кольцов,
доктор політичних наук, професор,
професор кафедри мистецтвознавства
та загальнотеоретичних дисциплін
Міжнародного гуманітарного університету*

**Демократизація політичного процесу в Україні:
від деолігархізації до консолідації суспільства**

В умовах широкомасштабної збройної агресії проблема демократизації політичного процесу України не втрачає актуальності. Навпаки, вона набуває особливої ваги як у теоретичному так і у практичному вимірах. Від успішного завершення демократичного переходу та встановлення режиму «консолідованої демократії» (саме так визначив «пункт прибуття» для пострадянських країн американський дослідник Л. Даймонд) залежить легітимність влади в Україні, підтримка Заходу, продовження процесів європейської та євроатлантичної інтеграції. Серед викликів демократизації політичного процесу в Україні слід, передусім, відзначити олігархію, як режим політичного панування груп, які стали монополістами в економічній сфері. Це відбулось внаслідок формування після здобуття Незалежності «гібридного» політико-економічного процесу та його подальших трансформацій. «Гібридність» процесу обумовлена тим, що він характеризується плюралізмом та конкуренцією у політиці та, водночас, монополією фінансово-промислових груп та відсутністю ринкових механізмів у економіці.

Контекстом утворення нового (пострадянського) конституційного та інституційного дизайну задля демократизації політичного процесу виступає подвійний перехід українського суспільства. Йдеться про перехід від радянського тоталітаризму до консолідованої демократії та становлення мережевого суспільства. Вже доводилось акцентувати увагу на тому, що «...інституційна взаємодія в українському політичному процесі відбувається у контексті «подвійного переходу». Демократизація інституційної взаємодії пов'язується із подоланням радянської спадщини, а становлення мережевого суспільства із глобальним розповсюдженням комунікативних мереж. Серед усіх компонентів інституційної взаємодії найважливішими є публічна влада, опозиція та групи інтересів. Саме від їх участі в інституційній взаємодії залежить успішність європейської інтеграції України. Серед причин, які стають на заваді підвищенню ефективності інституційної взаємодії виокремлено «конституційні реверси» (тобто, зміну законодавства щодо інституційної взаємодії між парламентом, президентом та урядом) та недостатню урегульованість діяльності груп інтересів» (3, с. 85).

Демократизація політичного процесу передбачає підвищення рівня політичної участі громадян, зростання їх ролі у інституційній взаємодії, забезпечення «відкритого доступу» для громадян до прийняття рішень у інститутах публічної влади.

Безумовно, у контексті політичної історії України, олігархія була б неможливою без контролю з боку фінансово-промислових груп над масмедіа. Олігархія спричинила медіатизацію політики, коли декілька телевізійних каналів визначали порядок денний суспільства та влади в Україні. Ще одним політичним наслідком олігархізації стало формування «партії влади», як певної «внутрішньої партії», що об'єднувала бюрократію, медіакратію та фінансово-промислові групи. Деолігархізація є необхідною умовою демократизації політичного процесу в Україні. Адже політичний процес представляє собою як інституціоналізовану так і неінституціоналізовану взаємодію акторів. Інституційна взаємодія в Україні, спрямована на демократизацію політичного

процесу, потребує підвищення ролі опозиції, громадських об'єднань, незалежних масмедіа. У процесі її конструювання необхідно враховувати досвід країн Вишеградської групи щодо демократизації політичного процесу, спрямованого на європейську та євроатлантичну інтеграцію.

Більш детально дану проблему висвітлено раніше у працях одного зі співавторів (1), зараз лише відзначимо, що «Поряд з визначальним впливом системної політичної, зокрема парламентської, опозиції на структурування політичного процесу та консолідацію/деконсолідацію демократії у різних країнах Вишеградської групи, доволі вагоме значення має апелювання й до феноменів антисистемної, екстремістської та наднаціональної політичної опозиції у регіоні... Відтак сьогодні на прикладі країн Вишеградської групи... є всі підстави для дихотомії між: системною (зазвичай, але не завжди парламентською) опозицією, яка часто синонімізується як відповідальна, законна, класична, конституційна, легальна, лояльна, нормальна, реальна, регулярна, і така, що функціонує «спокійно і конструктивно», виступаючи «проти» влади, але не перешкоджаючи владі і... антисистемною (зазвичай, але не завжди позапарламентською) опозицією, яка синонімізується категоріями антиорганізаційної, девіантної, екстремістської, невідповідальної, незаконної, нелегальної/напівлегальної, нелояльної/напівлояльної, ненормальної, протидіючої тощо і позиціонується як така, що ставить під сумнів легітимність політичного режиму в цілому» (2, с. 22). У процесі деолігархізації, враховуючи досвід країн Вишеградської групи, необхідно будувати конструктивну взаємодію між публічною владою та системною опозицією, поступово витісняючи олігархічні політичні проекти на маргінес суспільно-політичного процесу.

Без деолігархізації неможливою уявляється консолідація українського суспільства навколо демократичних цінностей, подолання його соціальних патологій, таких як патерналізм, амбівалентність масової свідомості, атомізація суспільства, конформізм, нігілізм, депрофесіоналізація, деактуалізація загальнолюдських цінностей тощо. Відзначимо, що частково ці соціальні

патології вже було подолано під час спротиву широкомасштабній збройній агресії. Слід наголосити, що «Подолання медіатизації політики, популізму, індоктринації буде сприяти раціоналізації політичної взаємодії та зростанню впливу середнього класу. У процесі раціоналізації політичної взаємодії якраз головна роль належить середньому класу, як класу індивідів, які мають повну середню або вищу освіту. Це дозволяє на основі медіа-грамотності здійснювати факт-чекінг, відрізнити правду від брехні, раціональну аргументацію від популізму» (4).

Демократизація політичного процесу, як передумова європейської та євроатлантичної інтеграції, передбачає деолігархізацію та впровадження ринкових механізмів у економічний простір. Лише за таких умов в Україні не лише будуть подолані пострадянські соціальні патології, а й завершиться процес консолідації суспільства навколо демократичних цінностей.

Список використаних джерел

1. Кольцов В. М. Міжінституційні відносини як чинник структуризації парламентської опозиції. *Науковий журнал «Politicus»*. 2021. № 1. С. 52–57. [URL: http://politicus.od.ua/1_2021/8.pdf](http://politicus.od.ua/1_2021/8.pdf)
2. Кольцов В. М. Особливості становлення та структуризації політичної опозиції в країнах Вишеградської групи : автореф. дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.02. Одеса, 2020. 42 с.
3. Ярова Л. В. Яковлева Л. І., Кольцов В. М. Компоненти інституційної взаємодії в українському політичному процесі. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. Вип. 38. С. 82-86. URI: <https://hdl.handle.net/11300/23318>
4. Yakovlev, D., Yakovleva, L., & Koltsov, V. Middle Class In Ukraine: Government Or Opposition? *Baltic Journal of Economic Studies*. 2023. Vol. 9 No. 3. P. 86-95. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-3-86-95>